

vse tri jezike znati moral, ako bi hotel nemško dobro razumeti. — Dalje pa mora jezik tudi imeti take izraze, ki imajo omejene pomene. Če v kakem jeziku izrazi nimajo omejenih pomenov, si ne moremo misliti, da bi kdo zual razumljivo pisati ali govoriti. Kdor govori ali piše, hoče, da bi pri čitateljih in poslušavcih ravno tiste misli zbudil, ktere sam ima; kako je pa to mogoče, če si pri kaki besedi vsaki čitatelj ali bravec kaj drugzega misli. Tudi zgovoren ne more biti človek v takem jeziku, ker v zgovornosti je treba veliko izrazov, kteri imajo dobro omejene pomene, s kterimi lahko misel razodene, ktero tudi pri bravecih in poslušavcih zbudi. V vsakem jeziku imajo tisti izrazi naj bolj omejene pomene, kteri kaj telesnega ali kaj vidivnega pomenijo. Pri takih izrazih ima tudi vsaki ravno tisto misel, in se ne loči od drugzega. Vse drugači je pa pri izrazih, ki kaj duševnega pomenijo. Pri takih izrazih se lahko zgodi, da ima vsaki čitatelj ali poslušavec drugo misel. To pa ravno zato, ker se pri takih besedah in izrazih ne more vidivno pokazati, kar pomenijo. Tu nam pa le izverstni spisi pomagati zamorejo. Le ti bodo mogli počasi od kakega izraza pri vsakem bravcu ravno tisto misel zbuditi. — Kteri jezik bo pa vsaki naj raji likal, kteremu naj pridniše rušo ruval? Na to vprašanje odgovorimo z drugim vprašanjem: Zakaj tiček pod nebom le tisto žvergoli, ktero je od svoje matere slišal, če-ravno ni sam pod nebom?!

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XV.

K. Iz prvega razreda sem povzel le to, kar je neogibno potrebno, o čerkah v 1. in o náglasu v 2., o samostalniku pa v 3. poglavji.

D. Med samoglasniki na prvi strani se pogreša *r*, in polglasni *e* je našel kakor v drugih slovnica^h svoje mesto tudi v pričujočem delu, čemur se moramo res čuditi, pravi Glasnik, ako pomislimo, kako neusmiljeno se je pri drugi priložnosti po njem udrihalo! — Ta ti tudi pové, da to, kar pišeš o izreki sedanjih namestovavcev starih nosnikov, za ves slovenski govor veljati ne more. Samoglasniki *a*, *i*, *u* se glasijo kakor v dru-

zih jezikih (cf. kruh, tu, kúp, jezik, polič, dim itd.)? Soglasnika *f* sicer v staroslovenskih besedah ni; ali kdo more tajiti, da novoslovenske ferfrati, ferčati, ferfoleti, fotati in druge naravni glas posnemajoče niso prave domačinke? Kar pa učiš zastran *l*, da se za *v* (*u*) izrekuje pred obrazili: *ec*, *en*, *nik*, *nica*, *p. brálec*, *umétalen*, . . to nikamor ne kaže!

K. Sej ima to že Janežič §. 20: Enako se glasi *l* kakor *v* tudi pred obrazili *-ec*, *-en*, *-ik* itd., če se ni že *v* pisavi *v v* zvergel, n. pr. *bralec* = *bravec*, *rodilnik* = *rodivnik*, *tkalec* = *tkavec*.

D. Pa ti praviš na ravnost: „Einige schreiben hier *v*, jedoch falsch: *brávec*, *umétaven*, *hranivnica*“. Janežič je sicer res pisal *rodilnik*, pa že menda zapelján; pravila pred soglasniki mu ne poterdim, in koj po tem sam piše: Včasí pa je vendar potreba, da ohrani *l* pred soglasnikom svoj lastni glas, to pa se posebno tedaj, kedar spada soglasnik k obrazilu, ne pa h koreniki, n. pr. *glagolnost*, *pravilnost*, *neštevilnost* itd.

K. S tem se vjema tudi *rodilnik*.

D. Torej so nam čisto izgovarjati po tvoji pisavi: *samosta/nik*, *imenova/nik*, *rodilnik*, *dajalnik*, *tožilnik*, *družilnik* (zakaj ne tudi *mestilnik*?); *verstilni* pa *množilni številniki*; *osvojalni*, *kazalni*, *oziralni*, *vprašalni* *zaimki*; *prehajalni*, *neprehajalni*, *povračalni*, *opetoválni* *glagoli*; *dovolilni*, *velelni*, *namenilni* *nakloni* itd.?

K. Sej pravim jaz, da pred *en* in *nik* naj se *l* izgovarja kakor *v*.

D. Janežič pa tudi drugač piše in celo v Slovincu se bere, da Janežičeve slovnice ne samo do sedaj nisi prekosil, ampak si za njo še le zaostal! Pa tudi dosledno nisi ravnal, ker pišeš vendar le *pridévniki* (cf. *stati* — *déti*, *stavati* — *devati*), *ponavljávní številniki*, *velelni* itd.

O. Sim ter tje ktera nedoslednost se vkrade najboljemu pisatelju. Pisava v tej knjižici je že taka, da se sklepati sme, da je napak pisati: *samosta/nik*, *imenova/nik*, *rodivnik*; *verstivni*, *množivni števniki*, *kazavni*, *vprašavni* *zaimki*; *prehajavni* *glagol*, *namenivni* *naklon* itd. Ali to se ima poprej dokazati; kdo bi sicer verjel?! Drugač učijo Dobrovski, Metelko, Potočnik, Janežič §. 267.

D. To reč od novih bralcev in rogovililcev je že na drobno razložil Jezičnik II, 17.

O. Tedaj nam je ni treba zdaj razkladati. Dokler se stara pisava ne overže in nova do dobrega ne skaže, se le-tá edino prava zvati ne more. Svétovali so prav bistri pisatelji, naj se učijo tujci so- in samoglasnike, kar se dá, čisto izgovarjati, in naj se vadijo tega tudi mladi Slovenci, da se vadimo polagoma lepo brati in se približujemo v tem drugim Slovanom. Kako prijetno je poslušati tako pravilno branje in govorjenje! Spolnuje se to že po čitavnicah in dobrih učiliščih. — In zdaj ste nam skovali novo pravilo, naj se *l* izgovarja kakor *v* (u) celo pred samoglasniki: bralec beri bravec, umetalec beri umetaven!! Ko bi se novo pravilo tudi vstavilo, bi me kačilo le to, da bi Nemci prej znali pisati pravilno slovenski kakor Slovenci, kateri se zdaj le malo ménijo za nemški pisane slovnice slovenskega jezika.

XVI.

K. Še radi se bote učili nemški pisanih še radi! Ali nista čula, da gre po Slovenskem okrožnica, ktera ima vrediti to reč?

D. Ali jo bo pa tudi vredila? Ali ne kaže imé, da je okrožnica pismo, katero gré v svojem krogu le okrog?

O. Pustita to; slovnica je na dnevnem redu!

K. V 2. poglavji kažem ob kratkem náglas. Da je ta nauk jako pomanjkljiv, kakor mi Glasnik očita, je res; tudi samostalnik razlagam v 3. poglavji nekako revno in borno!

D. Samostavnik, praviš, kaže osebo ali reč; ali ne tudi djanja, lastnosti (cf. Jan. §. 60.)? Zakaj nisi §. 8. ločil spola naravnega pa slovničnega, in da se uni razodeva po pomenu, ta pa po končaji? Moškega spola so vse tiste imena, ktere kažejo moške osebe in živali; potlej vse tiste s končnikom: *j*, *c*, *g*, *h*, *k* (cf. Metelko), kakor da bi volk ne imel na koncu *k*, in otrok ne bil oseba tudi moška?

K. To sem zgrešil pri ženskem spolu, kjer pravim, da so vse imena na: . . ast, ost, ust, . . ev, al — ženskega spola. Reči bi bil mógel: mnogozložnice na te obrazila itd. Sicer bi Nemci mislili, da celo naš pust ni moškega spola (cf. most, post, hlev, odev, val, detal itd.)!

D. Komú naj koristi pravilo, da so na *b, p, v, m; n, l, r; d, t, st; s, z; č, š, š* nekaj moškega nekaj ženskega spola, tega ne umém. Gorjé Nemcu, gorjé Slovencu s samim tem povedilom! Da so ustna (Lippen stsl. ust'na f. labium) srednjega spola, berem v tvoji knjižici pervikrat; brati se ima menda ostna (Janežič §. 64. stsl. ost'n' m.).

O. Pri spolu po končaji bi pač rodivnika izpustiti ne bil smel; ta še le posvêti prav tujcu in domačinu.

K. Pred sklanjanje sem djâl vodilo, da moški in ženski samostalniki na *j, lj, nj, š, š, šč, c* in *č* imajo *ev, em, ema* nam. *ov, om, oma*, in v mestniku edinstva *i* nam. *u*.

D. To imaš tudi v sklanjatvi, *p.* pri kovači, pri liči. Ali ti bo pa poslednje obveljalo? Metelko je kazal to lahko s svojim polglasnikom. Mar se vjema s staroslovenščino? Kako ravnajo bratje Slovani?

O. Tudi to reč je nekoliko pojasnil Jezičnik I, 19. Kdor veléva drugače, naj skaže drugače! Brez vzrokov in brez razlogov — kdo bi verjel! Tudi tega ne vém, zakaj ti prvi šteješ *z* in *š* med glasnike, pred kterimi se v druživniku ima pisati *s*: *s* živaljo, *s* živalimi, ne pa po dosedanji navadi: *z* živalijo, *z* zeleno ribo, *z* železom itd.

K. To pač čutim, da sedanji čas nobena osébná veljáva nič ne veljá, in da je slaba njena slava!

P a š n i k.

Odvračaj napake! Veliko reči je, na ktere učitelji malo gledajo ali na ktere celó nič ne pazijo. Vsaka še tako majhna napaka, ako se ji čas pusti, se vkorenini, in zraste iz nje pregrešek in naj večkrat celó velika hudobija. Učenik naj

1) nikoli ne pusti učencev samih, povsod in vselej naj ali sam, ali pa kdo drug pazi, kaj delajo in kako spolnujejo svoje dolžnosti. To se mora posebno goditi pri manjših učencih, kteri še niso v dobrem vajeni in vterjeni.

2) Učenik naj skerbi; da imajo učenci vedno kaj opraviti. „Lenoba je prva stopinja v hudobijo“, in naj več hudega, kar stori mladina ali sploh ljudje, izhaja iz tega, ker nimajo primernega dela, kjer bi njih dušne moči dobivale prave tečne paše.